

Utrikesutskottets betänkande

1984/85:17

om förbindelserna med de baltiska folken m. m.

Motionerna

I motion 1984/85:985 av Karin Ahrlund och Hugo Bergdahl (båda fp) hemställs att riksdagen begär att regeringen fortsätter och intensifierar ansträngningarna att nå en överenskommelse med sovjetiska myndigheter om att svenska medborgare av baltiskt ursprung skall slippa sitt påtvingade sovjetiska medborgarskap.

I motion 1984/85:2189 av Sture Korpås m. fl. (c) hemställs att riksdagen beslutar att regeringen i kontakt med företrädare för de baltiska folken utarbetar och därefter förelägger riksdagen ett förslag till program för utvecklande av förbindelserna mellan Sverige och de baltiska länderna särskilt inom handel, kultur och vetenskap.

Bakgrund

Frågan om i Sverige bosatta balters dubbla medborgarskap har åtskilliga gånger varit föremål för utskottets behandling, senast i betänkandena UU 1982/83:18 och UU 1983/84:22. Därvid har problemets bakgrund och natur tämligen ingående redovisats, liksom den principiella skillnaden mellan svensk och sovjetisk lagstiftning vad gäller förvärv och förlust av medborgarskap; för befrielse från sovjetiskt medborgarskap krävs särskild ansökan hos de sovjetiska myndigheterna.

I ovannämnda betänkanden har utskottet bl. a. konstaterat att de personer som avses i regel sedan länge är svenska medborgare. De torde vidare i allmänhet inte ha några svårigheter att efter ansökan erhålla befrielse från sovjetiskt medborgarskap. Utskottet har emellertid uttryckt förståelse för att en sådan framställan för många kan vara främmande eftersom den kan sägas innebära erkännande av ett sovjetiskt medborgarskap som de aldrig accepterat.

Utskottet har i dessa betänkanden också konstaterat att naturaliserade svenska medborgare vid resa till sina gamla hemländer färdas med svenska pass som viseras av Sovjetunionens ambassad. Detta synes innebära att de sovjetiska myndigheterna i praktiken godtar dessa personers svenska medborgarskap även om de enligt sovjetisk lag fortfarande är sovjetiska medborgare. För svenska myndigheter är inte heller något fall bekant då sovjetiska myndigheter skulle ha hindrat en person med svenskt pass att lämna Sovjetunionen med enda motivering att vederbörande betraktas som sovjetisk medborgare.

Ärendet behandlades senast i riksdagen i ett frågesvar av utrikesminister Lennart Bodström den 11 oktober 1984. Han upplyste därvid bl. a. att regeringen under en rad år försökt vinna Sovjetunionens förståelse för den svenska principiella inställningen i denna fråga. Detta hade dock inte lyckats. I denna situation ansåg utrikesministern att Sverige borde verka för att det inte skall vara förenat med några svårigheter för den enskilde att få befrielse från sitt sovjetiska medborgarskap om han så önskar. Utrikesministern tillade att han därmed också ville ha sagt att det är den enskilde själv som bör avgöra om han vill söka befrielse från detta medborgarskap.

Utskottet

I motion 985 hemställs att riksdagen begär att regeringen fortsätter och intensifierar ansträngningarna att nå en överenskommelse med sovjetiska myndigheter om ifrågavarande personers dubbla medborgarskap. Det anförs bl. a. att Canada lyckats uppnå ett dylikt avtal med Sovjetunionen.

Utskottet noterar att regeringen vid upprepade tillfällen genom åren tagit initiativ för att få till stånd en reglering av situationen. Redan 1974 föreslog sålunda Sverige Sovjetunionen ett avtal mellan de båda länderna. Som framgått bl. a. av utrikesministerns ovan nämnda frågesvar har emellertid dessa återkommande propäer från svensk sida hittills inte lett till något positivt resultat.

Vad gäller överenskommelsen mellan Canada och Sovjetunionen kan konstateras att denna skriftväxling från 1967 inte innefattar den möjlighet till automatisk befrielse från sovjetiskt medborgarskap som skulle ligga i linje med motionärernas önskemål. Avtalet förutsätter tvärtom just ett individuellt ansökningsförfarande.

Utskottet finner att några påvisbara problem av rent praktisk natur inte synes ha uppstått till följd av här ifrågavarande personers dubbla medborgarskap. Icke desto mindre anser utskottet det beklagligt att under den långa tid som gått någon förhandlingslösning med de sovjetiska myndigheterna inte kunnat uppnås för att undanröja svårigheter som ett betydande antal personer av baltisk härkomst i vårt land uppenbarligen upplever. Enligt utskottets mening bör frågan vid lämplig tidpunkt åter aktualiseras med sovjetiska vederbörande.

Motion 985 får därmed anses besvarad.

Motion 2189 gäller stöd till kommersiellt och annat utbyte med de baltiska folken. I detta sammanhang framhålls särskilt Baltiska institutets verksamhet och insatser samt behov av ekonomiskt bidrag. Separat hemställan härom görs i motion 2190, vilken behandlades i kulturutskottet den 9 april 1985 (KrU 1984/85:16).

I här föreliggande motion hemställs att ett förslag till program utarbetas för utveckling av förbindelserna mellan Sverige och de baltiska länderna, särskilt inom handel, kultur och vetenskap. Utskottet som i sitt betänkande UU 1983/84:22 senast hade att behandla ett liknande yrkande vill inledningsvis

ånyo allmänt understryka betydelsen av att noga följa utvecklingen i Baltikum och verka för ökade direktkontakter framför allt inom handel och kultur.

Vad gäller det förstnämnda området undertecknades den 13 februari i år en särskild överenskommelse om gränshandel mellan Sverige och Sovjetunionen. Detta avtal, som omfattar bl. a. de baltiska delrepublikerna, innebär i praktiken handel med den specialiserade utrikeshandelsorganisationen Lenfintorg i Leningrad, vilken har rätt att bedriva utrikeshandel på balanserad basis med lokalt tillgängliga produkter utan att gå via de centrala, branschvisa utrikeshandelsorganisationerna.

Beträffande kulturellt och vetenskapligt utbyte med Baltikum finns det enligt utskottets mening mycket som tyder på att ett mer utvecklat sådant för Sveriges del skulle kunna bli intressant och stimulerande. Utbytet har emellertid hittills haft en tämligen blygsam omfattning; det har i stort sett bestått av några utställningar, operaföreställningar och konserter samt ett visst personutbyte av framför allt författare och vetenskapsmän. Utvecklingen av direktkontakter torde därför få ses som en relativt långsiktig process. Sverige sluter av princip inte kulturavtal med andra länder. Däremot har vi kulturprogram, som omförhandlas vartannat år, med bl. a. Sovjetunionen.

Att söka föranstalta om ett mera formaliserat program för utvecklande av dessa förbindelser förefaller därför inte vara någon lämplig metod. Andra och mera mångskiftande initiativ av olika slag – jämsides med de former som redan finns, t. ex. kulturprogrammet – torde vara mera tjänliga för syftet och samtidigt mera förenliga med svensk kulturpolitisk praxis i internationella kontakter.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att yrkandet i motion 2189 inte behöver föranleda någon riksdagens ytterligare åtgärd.

Utskottet hemställer

1. beträffande *de svenska balternas dubbla medborgarskap*
att riksdagen förklarar motion 1984/85:985 besvarad med vad utskottet anför.
2. beträffande *stöd till kommersiellt och annat utbyte med de baltiska folken*
att riksdagen förklarar motion 1984/85:2189 besvarad med vad utskottet anför.

Stockholm den 25 april 1985

På utrikesutskottets vägnar

STURE KORPÅS

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Sture Korpås (c), Gunnel Jonäng (c), Sture Ericson (s), Jan Bergqvist (s), Axel Andersson (s), Sten Sture Paterson (m), Maj-Lis Löw (s), Bengt Silfverstrand (s), Ivar Virgin (m), Rune Ångström (fp), Bertil Måbrink (vpk), Lars Hjertén (m), Nils T. Svensson (s), Inger Koch (m) och Gunnar Ström (s).

